

HARSBOL, Allmänt.

På 1600-talets mitt kallades gården Harsbol och ägdes då av Greve Per Brahe d.y. på Visingsborg. År 1681 drogs gården in till kronan. Vid mitten på 1700-talet sålde kronan gården och den blev ett skattehemman, där den självägande bonden, skattebonden, betalade skatt till kronan.

Den äldsta kartan på Harsbol hos Lantmäteriet i Linköping är den från storskiftet år 1790. Det är en vacker karta som dock inte har samma detaljrikedom som kartan från laga skiftet från år 1864.

Vid storskiftet fanns två gårdar i Harsbol. 6/10-delar ägdes av Anders Jonsson, och 4/10-delar av Per och Jonas Svensson tillsammans.

Det är ingen tvekan om var bebyggelsen låg på 1700-talets slut. Vid den nu i trakten s.k. Sunnagården låg de två huvudgårdarna som alltså hade hela Harsbol uppdelad mellan sig. Dessutom fanns ett torp vid en åker i väster som nu kallas Hansagärdet, och en kvarn vid bäcken i nordöstra hörnet på gården.

Jonas och Per, som hade norra delen av Harsbol, delade snabbt sin gård i varsin del. Den andra gården i söder delades 1813 också i två delar mellan ett par syskon, Jonas Håkansson och Anna Britta Håkansdotter.

Vid det laga skiftet var gårdarna redan utflyttade till de platser som de nu ligger på. Andregår'n har ju försvunnit sen dess, Karl-Erik Gustavssons byggdes senare liksom Björksnäs och Davids. Dessutom fanns i mitten på 1800-talet minst tre torp på Harsbols marker.

En sämjedelning år 1875 delade det nordostligaste skiftet i tre delar. Den mittersta av dessa blev Karl-Erik Gustavssons gård (nu 1:10). Hit hamnade också torpet vid gränsen mot Tyrsabola. De två övriga delarna köptes till Bultsbol och ligger nu under Gumby.

Smånamn på Harsbols marker: A=Smegärdet, B=Hagen, C=Hagen. D=Målaremossen, E=Rumpåkern, F=Blomlyckan, G=Nyodlingen. H=Andregårdsgärdet, I=Blankahölet (-hålet), J=Dammagärdet. K=Stenabetet, L=Honungalycka, M=Tallemossen, N=Odlingsvägen.

PHARMAN I HARSBOL. (Harsbol 1:3 A, nu 1:8)

Nu familjen Pharmanssons gård. Ett mycket gammalt bostadshus från 1740-talet revs på 1960-talet. Gården låg inte här på 1790-talet. Troligtvis flyttades husen hit från det gamla läget vid "Sunnagården". Vid laga skiftet 1864 låg boningshuset vid denna plats. Ladugårdens läge var dock annorlunda. Ett lika gammalt uthus som låg där nuvarande bilgaraget ligger revs på 70-talet.

Gården ägdes på 1890-talet av Alfred Axelsson. Carl Bank ägde gården innan dess. Carl Bank ägde också grangården norrut i Harsbol och gårdar i Siggeryd. På 20-talet ägdes gården av Emma Pettersson som bodde i huset intill (Smens) och arrenderades av familjen Pharmansson från 1930-talet. De kom via arrende i Daglösa och Kulhult hit vid den tiden. Gården köpte de 1944. Priset var 12 000 kronor.

Här på gården fanns som på så många andra ställen i bygden ett litet snickeri som tillverkade bl.a. möbler, vagnar och slädar. Ett uthus som finns kvar kallas fortfarande för "snickarbon" och där finns också en del gamla verktyg.

Det nya boningshuset byggdes 1966 och ladugården är från 1911.

På gården finns en av traktens "bysågar". Den flyttades hit ca 1970 och är fortfarande i drift.

PETTER-JÄRNS. (Harsbol 1:2)

Denna gården byggdes i sitt nuvarande läge i början på 1800-talet. Gården ägdes 1807 av Per Persson i öninge. I mitten på seklet ägdes och brukades gården av nämndeman Carl Bank. Efter hans död ärvdes och köptes gården av en dotter Emilia Carolina Bank och hennes man Frans Otto Danielsson. Ända till 1927 stannade gården i deras släkt.

På 1864 års karta ligger ladugården ca 100m bakom huset innanför åkrarna. Denna ladugården brann ner ung. 1890. En stackars piga råkade välta den lampa hon hade med sig när hon skulle se till djuren på kvällen. Hennes skuld uppdagades inte och visshet om denna olycka kom först när hon som gammal skrev brev från Amerika, dit hon utvandrat, och ville berätta sanningen och be om förlåtelse. En ny ladugård byggdes 1891. Den finns fortfarande kvar.

Bostadshusets äldsta del är från ca 1850. Det har tillbyggts ca 1905, 1920, 1939 och moderniserats 1959.

1927 köptes den av fam. Järn från Skälaby. Andregårn köptes upp hit. Gården har också arrenderats av Harry Pharmansson bl.a. byggdes den nuvarande ladugården om till mjölkproduktion.

ANDREGÄRN

Denna gården (1/8 mantal) uppkom 1813 då Jonas Håkansson brukade den tillsammans med sin hustru Sara Lena Persdotter. Gården såldes 1853 men 1856 köpte sonen Carl Johan tillbaka den.

Gården är numera helt borta. Den låg ca 300m in på vägen mot Amundeby från korset räknat. Gården finns på kartan från 1864, men här fanns ingen bebyggelse 1790. Tre hus inklusive bostadshus låg söder om vägen och ladugården låg norr därom. Ladugård fanns kvar till ca 1940. Nu syns bara rester efter en jordkällare norr om vägen. I ladugården hände ett tragiskt självmord vid denna tid.

Här bodde Erik Bank en tid. Han var född i Bankaby men bodde även på granngården (Pharmanssons). Hans far kom från Bankaby. Erik som var född 1796 var mellan 1820-1836 soldat på soldattorpet i Bankaby. Erik flyttade via Siggeryd till Svämbs östergård.

Marken till denna gården köptes till Petter Järns gård.
En skola lär ha funnits på denna gård ca 1860-1870.
Gården skyltad april-97.

KARL-ERIK GUSTAFSSONS (Harsbol 1:3 C. nu 1:10)

Gården kom till vid en sämjedelning 1875. Då ett skifte i den här delen av byn delades upp i tre delar. Den mittersta delen blev denna gård. Bostadshuset byggdes ca 1875 och byggdes om 1939. Nuvarande ladugård byggdes 1936. Den kom hitflyttad från ett torp på Norra Bråten kallat Passatorpet. Det behövdes mera virke till detta ladugårdsbygge och timmertransporten till Tällekullensågen var lite väl stor så skötträt gick sönder. Som tur var var Kalle Ross med. Han fick krypa under lasset och hålla upp det så en ny del gick att sätta dit.

Oskar och Emma Gustafsson bodde här. De kom ifrån Bankaby och köpte 1926. Oskar arbetade som dikesgravare och vägarbetare. Deras son Karl-Erik bor fortfarande här. De har haft några kor. Men Karl Erik var tidigt dräng i Tyrsabola. Han hann knappt gå färdigt skolan till lärare Falks stora förtret. Sen jobbade han i skogen bl.a. under krigsvintrarna och därefter mest som snickare hos Edvin Asenhed, Eskil Karlsson i Tingstad och Valfrid i Aryd. De tog också ned gamla stugor som sålts som sommarstugor och satte upp dessa på nya platser.

Här bodde förr i tiden också en kvinna vid namn Emma Ek.

SUNNASTALLET. (Harsbol 1:3 B, nu 1:6)

I en vänstersväng några hundra meter in på grusvägen som går till Karl-Erik Gustafssons gård ligger nu en liten röd sommarstuga. Detta hus är troligtvis mangårdsbyggnaden till en mindre gård där marken gått upp i först Bultsbol och sedan Gumby gårdar. Ladugården är borta men grunden syns fortfarande tydligt bakom huset.

Vad som är mest intressant är att här har den ursprungliga Harsbols by legat. På slutet av 1700-talet låg två gårdar här medan resten av gården var i stort sett obebyggd. Det ena gamla bostadshuset stod kvar i trädgården nära nuvarande huset till ca 1930-talet. Det andra gamla 1700-talshuset flyttades ut till Pharmanssons gård.

Här ryktas att en silverskatt i en kopparkittel är nedgrävd på denna gården. Vid danskarnas härjningar, kanske 1567, här i Holaveden, samlades människornas värdesaker ihop och lär ha grävts ner på denna platsen.

Här bodde gubben Sund och hans hustru Fina. Gården såldes till Oskar Franssons gård i Bultsbol.

Det nuvarande uthuset har under mycket äventyrliga former flyttats från Falks gård i Siggeryd.

BJÖRKENAS, "Målarns", Haradansen. (Harsbol 1:4)

Litet boställe på östra sidan vägen i sydligaste Harsbol. Byggt ca 1865. Till detta hörde en liten åker och en ladugård. Bostadshuset finns kvar idag.

Här bodde "Kalle-målare" eller "Farbror Målarn", Karl Gustafsson, från 1908 och senare. "Målarn" kom från Stavreberg, där han föddes och startade sitt måleri. Han var en liten gubbe med mustasch som ofta gick och pratade för sig själv. Han hade skrivit dagböcker från 1880- och 1890-talet. (Dessa blev renskrivna av mågen Herbert Gustafsson och förvaras hos Margit och Karl-Erik Gustavsson i Harsbol.) Han var duktig målare. Helst valde han himmelsblå färg som lades på tjockt och tog flera dagar på sig att torka. Han hade en verkstad där han själv blandade färgerna. Han målade också tavlor, vagnar och annat.

Han var aktiv i Missionsförsamlingen i Bultsbol och också söndagsskollärare där.

DAVIDS. Rosenlund. "Smens". (Harsbol 1:5)

Detta boställe ligger utefter vägen vid vägkorset mot Amundeby. Det byggdes 1883. Snett mittemot över vägen lågvid laga skiftet 1864 ett "hus" som nu är försvunnet.

Här bodde en smed i slutet på förra och början på detta sekel. "Smen i Harsbol" hette Gustaf Svensson. Han kom från Orrlunda. Hustrun hette Fia, kallad "sme-mor". Huset hade 1 rum och kök på den tiden och var rödmålat. Det fick ytterligare en våning ca 1931. Själva smedjan låg 50 m längre söderut, utefter vägen. Den var byggd av enkelt svallträ från sägen. Smens specialitet var att välla yxor, d.v.s. lägga på nytt skär på utslitna yxor. Deras pojk Gustav Adolf, född 1890, blev föreståndare för skoaffären Oscaria i ödeshög.

"Sme-mor" och en annan gumma, Lina Jönsson, bodde här på 30- talet. Det berättas om dessa hur de fick resterna av lövkärvarna som togs till djuren hos grannen och hur de sedan eldade med dessa hela kärvar i öppna spisen. Lina Jönsson är berömd för sina åderbräck. Talesättet som lever kvar: "Var och en har sitt, men Lina Jönsson har bräcket".

Hos dessa gummor stannade alltid Ollie i Klämmestorp för att dricka ett glas vatten och prata en stund när han var på hemväg från skolan.

Även Emma Pettersson som ägde granngården i Harsbol bodde här från 1930. Tidigare hade hon bott i lägenheten i missionshuset i Bultsbol. Hos henne bodde en tid "Brazil-Jack" som hette Gustav Ceder. De var syskon. Han var smålänning från Marbäck. Ibland gick han inte så bra ihop med folk, han skröt för mycket. Han hade stor hatt, berättade hiskeliga historier och hade dålig cirkulation i sina ben. Han skröt ofta om sin 7/4-dels lie. (105 cm lång). En gång skulle han slå klöver som låg ner. Han slog tre gånger så mycket som bonden. När bonden sen ville köpa den fina lien fick han till svar: "De sa ja säja dej att de vill till lite i skjortärmarna för att följa den."

Senare bodde Henning Gustafsson här. Han kom hit från Klämmestorp och han hjälpte folk i bygden att ta ut nya vattenkällor med slagruta.

Senare bodde David Gustafsson här, kallad "David Per". Han var uppvuxen på norra gården i Tyrsabola och var slaktare i hela sitt liv. David dog i dec. 92.

Huset är nu köpt av fam. Hans Nyberg. Hans har sina rötter i granngården "Petter-Järns".

GAMLA TORP OCH ANDRA BYGGNADER I HARSBOL

1. Lönnakullen.

Torp i syd-östligaste hörnet på Harsbol. Fanns ej vid storskiftet 1790, men väl vid laga skiftet 1864. Låg nära den stora gränsstenen mellan Klämmestorp, Kulhult och Harsbol. Rester av små åkerlappar syns idag. Dock ingen grund hittad.

Enligt torpinventeringen gjord på 70-talet är detta troligtvis torp nr.1. Bebott mellan åren ca 1819 och 1878. Här var f.d. soldaten Nils Lönn från Skärstad inhyst mellan 1867 och 1878. Kanske har han gett torpet dess namn. Torpet skyltat april-97.

2. Torp vid "Hansagärdet".

Enligt storskifteskartan från 1790 låg ett torp (ev backstuga) vid en numera nedlagd åker i västra delen av Pharmanssons gård. Platsen benäms fortfarande Hansagärdet och huset här bör ha varit bebott vid denna tiden på 1700-talet eftersom inga uthus eller ladugårdar uttritades på storskifteskartorna. Förste brukare är känd. Han hette Hans Johansson, född 5/2 1742. Gift med Lisa Hansdotter, född 1734 i Gränna. Huset är borta på kartan från laga skiftet 1864. Torpet skyltat april-97.

3. Kvarn.

I nordvästligaste hörnet på Harsbol vid bäcken som rinner mot norr låg i slutet på 1700-talet en samfällt ägd kvarn, som "endast användes något i vårtid". Rester av kvarndammen syns fortfarande vid bäcken. Den är borta på kartan från laga skiftet 1864. Läget är vid hörnet mot Bankaby och Bultsbol. Bäcken dikades och rätades i ett omfattande arbete den varma sommaren 1932. Kvarnen skyltat april-97.

4. Torp. "Stina- eller Sare-kalvgårn"

Ca 4-500 m sydväst om husen till Petter-Järns gård låg detta torp. Det finns med på kartan från 1864. En åkerlapp är fortfarande öppen som viltåker. Det finns rester efter husgrund och eventuellt jordkällare. Lämningar efter en rund stensatt brunn syns också. Enligt torpinventeringen troligtvis torp nr. 2, bebott mellan åren ca 1820 och 1875. Siste brukare var Johan Svensson som tillträdde redan 1848. Han var född i Gränna. Hans fru hette Sara Lena Natanaelsdotter. Kanske har hon gett torpet dess namn. Efterlevande släktingar har besökt torpet på senare år. Torpet skyltat april-97.

5. Torp.

Detta torp är med på kartan från 1864. Det låg intill gränsen mot Tyrsabola i det nordligaste hörnet på Karl-Eriks nuvarande Harsbolsgård. Otydliga rester efter hus och åkerdiken syns fortfarande. Torpet skyltat april-97.

6. Hus/lada.

På kartan från 1864 låg 2 byggnader intill två mossåkrar i sydvästligaste Harsbol på de skiften som nu ligger under Gumbygården. Om dessa har varit bebodda är svårt att säga. Dock har mossåkrarna varit brukade till 30-talet och i närheten fanns mycket bebyggelse på 1800-talet, Pettersburg samt tre torp under Kulhult på rad mellan Sandkulla och Pettersburg.

7. Hus/lada/smedja(?).

Vid Karl-Eriks nuvarande infart låg ett hus 1864 utefter vägen. Det låg ensamt här. Davids hus fanns ej då.

